

ADAM PERLAKOWSKI
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ORCID: 0000-0003-2514-7757

PRZYCZYNEK DO RUMUŃSKO-MOŁDAWSKICH ZAIINTERESOWAŃ I KONTAKTÓW NAUKOWYCH JÓZEFA ANDRZEJA GIEROWSKIEGO¹

A CONTRIBUTION TO ROMANIAN-MOLDOVAN ACADEMIC INTERESTS AND CONTACTS OF JOZEF ANDRZEJ GIEROWSKI

Abstract

The article addresses the topic of the professional contacts between the renowned Polish historian, Józef Andrzej Gierowski, and Romanian historians from academic institutions in Bucharest, Iasi and Chisinau. Following an analysis of the extant sources, it has been concluded that these contacts were the most intensive in the 1970s. They included participation in academic conferences, congresses and symposia, as well as private correspondence, e.g. with Veniamin Ciobanu from Iasi. In this particular case, the professional relationship evolved into a personal friendship. Józef Andrzej Gierowski's recognisability among historians on a foreign academic forum attests to the fact that his achievements in research on the history of Central and Eastern Europe earned him considerable standing and respect among his peers.

Key words: Józef Andrzej Gierowski, Romania, Moldavian SSR, scientific contacts

Słowa kluczowe: Józef Andrzej Gierowski, Rumunia, Mołdawska SRR, kontakty naukowe

---

¹ Tekst ten stanowi niewielki wycinek badań nad działalnością Józefa Andrzeja Gierowskiego i jego kontaktów z szeroko pojętym środowiskiem naukowym historyków zagranicznych w czasach PRL. Niniejsza publikacja została sfinansowana ze środków Wydziału Historycznego UJ w ramach Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Józef Andrzej Gierowski (1922–2006) zaliczał się niewątpliwie do najwybitniejszych polskich historyków zajmujących się XVIII stuleciem. Obok innych uczonych związanych tak jak i on z Krakowem – Władysława Konopczyńskiego (1880–1952), Józefa Feldmana (1899–1946), Emanuela Rostworowskiego (1923–1989), a także działającego aktywnie nieco później toruńskiego badacza Jacka Staszewskiego (1933–2013) – był współtwórcą nowego spojrzenia na tak zwaną epokę saską (1697–1763) w polskiej historiografii. Chyba jako pierwszy z historyków tak zdecydowanie zerwał z negatywnym osądem tych czasów, dostrzegając, i co ważne, przekonująco udowadniając, że były one początkiem głębokich reform, których realizacja przypadła na panowanie Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764–1795).

Oprócz bardzo intensywnej działalności naukowej, której efektem były liczne publikacje książkowe oraz artykuły w czasopismach i monografiach zbiorowych, Józef Andrzej Gierowski obecny był na forum międzynarodowym, biorąc udział w rozmaitych kongresach, konferencjach czy sympozjach naukowych. Działalność tę łączył z pełnieniem licznych funkcji administracyjnych wpięrow na Uniwersytecie Wrocławskim, na którym pracował w latach 1948–1965, a później na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie – od 1965 roku aż do przejścia na emeryturę w 1992 roku. We Wrocławiu był kolejno prodziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego (1954–1965), prorektorem Uniwersytetu Wrocławskiego (1958–1961), wreszcie dziekanem Wydziału Historyczno-Filozoficznego (1964–1965). Z kolei po przeprowadzce do Krakowa w 1965 roku był w latach 1970–1972 dyrektorem nowo utworzonego Instytutu Historii UJ, przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Historii UJ, a w 1981 roku został obdarzony przez całą społeczność akademicką najwyższą godnością uniwersytecką rektora, którą pełnił przez dwie kadencje, w latach 1981–1984 i 1984–1987².

Nawiązując do tytułu niniejszego tekstu, należy od razu podkreślić, że problematyka „rumuńsko-mołdawska” nie zajmowała pierwszoplanowego miejsca w naukowej twórczości Józefa Andrzeja Gierowskiego, stanowiąc w pewien sposób uzupełnienie jego rozlicznych zainteresowań. Oczywiście jak każdy historyk zajmujący się okresem panowania władców z dynastii Wettynów, Augusta II (1697–1763) i Augusta III (1734–1763), w tym problemami dyplomacji tego okresu, nie mógł ominąć problematyki mołdawskiej, która przecież bardzo ściśle związana była z kontaktami polsko-tureckimi, szczególnie intensywnymi w dru-

² Warto wspomnieć o szkicach ukazujących sylwetkę Józefa Andrzeja Gierowskiego jako uczonego i organizatora życia akademickiego ze wszystkimi konsekwencjami – „blaskami i cieniami”. Do nich zaliczam przede wszystkim trzy najważniejsze, moim zdaniem, teksty: Krystyn Matwijowski, „Szkice do portretu uczonego (O Prof. dr. Józefie Andrzeju Gierowskim z okazji Jego Jubileuszu)”, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 1–2 (1992): 1–21; Andrzej Krzysztof Link-Lenczowski, „Prof. dr hab. Józef Andrzej Gierowski (19 III 1922–17 II 2006)”, w *Dialog i akulturacja. Judaizm, chrześcijaństwo i islam*, red. Andrzej Pankowicz, Stefan Bielański (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007), 29–35; Andrzej Krzysztof Link-Lenczowski, „Profesor doktor Józef Andrzej Gierowski – człowiek, uczonec, rektor”, w *Ab occidente referunt... „Zachód” doby nowożytnej w badaniach historyków polskich*, red. Mariusz Markiewicz, Katarzyna Kuras, Rafał Niedziela (Kraków: Towarzystwo Wydawnicze Historia Iagiellonica, 2018), 11–38.

giej dekadzie XVIII wieku, kiedy napięcie w stosunkach Rzeczypospolitej polsko-litewskiej i Porty Otomańskiej doprowadziło do tego, że oba państwa znalazły się niemal na krawędzi wojny i któremu to problemowi Józef Andrzej Gierowski poświęcił kilka ważnych studiów, opartych na niewykorzystanych dotąd szerzej materiałach z Archiwum Apostolskiego w Watykanie (dawniej Archiwum Prywatnego w Watykanie)³.

Osobną kwestią, zasługującą, jak sądzę, na szczególną uwagę, są również osobiste kontakty z historykami z innych krajów, które z jednej strony zaowocowały wspólnymi przedsięwzięciami naukowymi (organizacja konferencji, publikacje itp.), a z drugiej strony w kilku przypadkach przybrały formę bardzo zażyłych znajomości o charakterze towarzyskim, które niekiedy przerodziły się w przyjaźnie trwające przez długie lata.

Zainteresowania naukowe Józefa Andrzeja Gierowskiego na pierwszy rzut oka mogły w sposób zasadniczy determinować kierunek jego kontaktów. Skoro zajmował się epoką saską, naturalnymi dla niego partnerami w naukowych dyskusjach czy sporach byli historycy niemieccy z ówczesnej Niemieckiej Republiki Demokratycznej, związani z instytucjami (uniwersytetami, akademiami nauk, szkołami wyższymi) z Berlina, Drezna, Lipska, Karl-Marx-Stadt (ob. Chemnitz) czy Erfurtu. Jest więc rzeczą oczywistą, że znał środowisko tak zwanych niemieckich „sasologów”: Johanna Kalischa (1928–2002), Rudolfa Forbergera (1910–1997), Karla Czoka (1926–2013) czy Manfreda (1935–2018) i Agatę (1933–2018) Kobuchów.

O rozległych kontaktach krakowskiego uczonego świadczy między innymi pozostawiona przez niego spuścizna, pomieszczona w kilkudziesięciu tomach i przechowywana obecnie w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Składa się na nią przede wszystkim korespondencja, której odbiorcą był Józef Andrzej Gierowski (także, a może przede wszystkim, jako rektor Uniwersytetu), zarówno od instytucji, jak i osób prywatnych. Ma ona dwojaki charakter: prywatny i służbowy, a liczy, wedle ostrożnych szacunków, co najmniej kilkanaście tysięcy egzemplarzy.

O tym, jak wielką wagę w swobodnej wymianie myśli, poglądów, nierzadko kontrowersyjnych czy zgoła odmiennych zdań na te same problemy pełniła korespondencja między historykami-uczonymi, świadczą zachowane i wydane ostatnio w formie krytycznych edycji źródłowych listy Henryka Wereszyckiego do Stefana Kieniewicza, których zakres chronologiczny obejmuje niemal cały okres PRL-u. Stanowią one nie tylko znakomite źródło pozwalające poznać, choć

³ Problematykę tę poruszają szczególnie następujące pozycje: Józef Andrzej Gierowski, „Nowe spojrzenie na genezę kryzysu politycznego Rzeczypospolitej w 1713 roku”, w *Na szlakach Rzeczypospolitej w nowożytnej Europie*, red. Andrzej Krzysztof Link-Lenczowski (Kraków: Wydawnictwo „Księgarnia Akademicka”, 2008), 441–430; Józef Andrzej Gierowski, „Stolica Apostolska wobec groźby najazdu tureckiego na Polskę w 1713 roku”, w *Na szlakach Rzeczypospolitej w nowożytnej Europie*, red. Andrzej Krzysztof Link-Lenczowski (Kraków: Wydawnictwo „Księgarnia Akademicka”, 2008), 431–459; Józef Andrzej Gierowski, „Sejm z 1713 roku w relacjach nuncjusza Benedykta Odeschalchiego”, w *Na szlakach Rzeczypospolitej w nowożytnej Europie*, red. Andrzej Krzysztof Link-Lenczowski (Kraków: Wydawnictwo „Księgarnia Akademicka”, 2008), 461–468.

przecież nie do końca, poglądy epistolograficznych dyskutantów na praktycznie wszystkie dziedziny życia w latach 1947–1990, ale są też dowodem wielkiego potencjału intelektualnego obu historyków, dla których etos naukowca (uczciwość, rzetelność, pryncypialność, szacunek dla drugiego człowieka oraz jego dokonań) były fundamentami postępowania w codziennym życiu⁴. Tę samą uwagę można odnieść do treści korespondencji Jerzego Giedroycia, której edycja ukazała się cztery lata temu dzięki Sławomirowi Michałowi Nowinowskiemu i Rafałowi Stobieckiemu⁵.

Wśród zachowanych listów Józefa Andrzeja Gierowskiego znaleźć można kilka niezwykle interesujących przykładów utrzymywania kontaktów polskiego uczonego z tak zwanym „rumuńsko–mołdawskim” środowiskiem historycznym z okresu sprzed 1989 roku. Na podstawie zachowanych źródeł możemy stwierdzić, choć nie jest to pogląd przesadzający sprawę, że najprawdopodobniej pierwsze kontakty Józefa Andrzeja Gierowskiego z historykami rumuńskimi skupionymi w Akademii Nauk Rumuńskiej Republiki Ludowej, a dokładniej w Instytucie Studiów Europy Południowo-Wschodniej, kierowanym od 1963 roku przez profesora Mihaia Berzę (1907–1978), miały miejsce na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Instytut ten, istniejący od 1914 roku, założony oraz kierowany w pierw przez wybitnego rumuńskiego historyka Nicolae Iorgę (1871–1940) we współpracy z rumuńskim geologiem i mineralogiem Gheorghe Munteanu Murgocim (1872–1925) oraz historykiem i archeologiem Vasile Pârvanem (1882–1927), został zlikwidowany przez rumuńskie władze komunistyczne w 1948 roku. Reaktywowano go dopiero po piętnastu latach, w 1963 roku po wcześniejszym połączeniu z Instytutem Studiów i Badań Bałkanistycznych⁶. Na początku listopada 1970 roku Mihai Berza skierował do Józefa Andrzeja Gierowskiego list, pisany w języku francuskim, który stanowił jednocześnie zaproszenie na organizowane przez Instytut międzynarodowe kolokwium naukowe mające odbyć się w dniach 20–22 grudnia 1970 roku w Bukareszcie. Kolokwium to zatytułowano: „Les peuples du sud-est de l’Europe dans la politique internationale à fin du XVI-e siècle et au début du XVII-e”. Przepraszając za tak późne zaproszenie, Mihai Berza pisał:

Uważamy, że byłoby bardzo pożyteczne dla naszych dyskusji, gdyby był wśród nas również specjalista zajmujący się historią Polski, biorąc pod uwagę ważną rolę, jaką Polska

⁴ Stefan Kieniewicz – Henryk Wereszycki. *Korespondencja z lat 1947–1990*, wstęp i oprac. Elżbieta Orman (Kraków: Wydawnictwo Instytutu Historii PAN, Księgarnia Akademicka, 2013).

⁵ „Mam na Pana nowy zamach...” *Wybór korespondencji Jerzego Giedroycia z historykami i świadkami historii*, t. 1–3, wybór i oprac. Sławomir Michał Nowinowski i Rafał Stobiecki (Łódź-Paryż: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2019).

⁶ Instytut ten istniał od 1937 roku, a jego założycielem był wybitny bałkanista Victor Papacostea (1900–1962). Z kolei Mihai Berza już w 1939 roku został zastępcą dyrektora założonego dwa lata wcześniej w 1937 roku, Instytutu Studiów nad Historią Powszechną w Bukareszcie. W 1965 roku powstał Instytut Historyczny im. Nicolae Iorgi. O Berzie jako historyku i organizatorze, zob. Frederick Kellogg, „Mihai Berza 10/23 August 1907–5 October 1978”, *Southeastern Europe* 6 (1979): 121.

odgrywała w tym czasie w polityce międzynarodowej naszego regionu. Dlatego zapraszamy na to kolokwium⁷.

W konferencji mieli też wziąć udział historycy amerykańscy z Uniwersytetu Colorado w Boulder. Zresztą, jak wynika z kolejnego listu Mihaia Berzy do Józefa Andrzeja Gierowskiego, amerykański uniwersytet był również współorganizatorem tej konferencji. Przy okazji Instytut Studiów Europy Południowo-Wschodniej w Bukareszcie złożył propozycję stałej wymiany publikacji, oferując przesyłanie do Instytutu Historii UJ czasopisma *Revue des Études Sud-Est Européennes*. Jednocześnie Rumuni zainteresowani byli polskimi publikacjami:

Chętnie otrzymamy w zamian publikacje odpowiadające problematyce naszego czasopisma (historia, historia sztuki i kultury, językoznawstwo, etnografia, folklor, ekonomia, prawo)⁸.

Krakowski historyk wziął udział w bukareszteńskim spotkaniu, co zostało udokumentowane na zdjęciach przesłanych jako pamiątka z konferencji⁹. Podczas obrad trwających od poniedziałku 21 do wtorku 22 grudnia Józef Andrzej Gierowski przewodniczył jednej z sesji (w poniedziałek 21 grudnia w godzinach 9.00–13.00), podczas której wystąpili profesorowie Walter Leitsch (1926–2010) z Wiednia i Rajko Veselinović (1912–1987) z Belgradu. Potem odbyła się dyskusja. Organizatorzy przewidzieli również część turystyczną. 20 grudnia, a więc w niedzielę, goście konferencji mieli możliwość zwiedzenia Curtea de Argeş z jego wspaniałymi zabytkami sakralnymi i Târgovişte, dawną historyczną stolicę Wołoszczyzny¹⁰. O przebiegu obrad informowała też prasa rumuńska¹¹.

Być może konferencja w Bukareszcie była zapowiedzią kolejnego polsko-rumuńskiego spotkania, do jakiego doszło w 1972 roku w Krakowie. O tym wydarzeniu dowiadujemy się z listu Juliusza Demela (1921–1971), wrocławskiego historyka zajmującego się między innymi dziejami Rumunii¹², pisanego do

⁷ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (dalej jako AUJ), Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Mihaia Berza do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Bukareszt 9 XI 1970, [bez paginacji].

⁸ AUJ, Mihaia Berza do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Bukareszt 9 XI 1970, [bez paginacji]. O udziale J.A. Gierowskiego w tej konferencji świadczą również akta zachowane w Instytucie Pamięci Narodowej, zob. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (dalej: AIPN) BU 1535/107507, s. 20–21, informacja w sprawie wydania paszportu z prawem do jednokrotnego przekroczenia granicy J.A. Gierowskiemu na wyjazd do Rumunii z 7 XII 1970. Wyjazd miał odbyć się w dniach 19–23 XII 1970 r. W formularzu wspomniano o znajomości języka francuskiego przez krakowskiego historyka oraz o tym, że wyjazd miał charakter indywidualny. Zgodę wydał ówczesny kierownik Biura Paszportów i Dowodów Osobistych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Wit Drapich.

⁹ AUJ, Mihaia Berza do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Bukareszt 31 III 1971, [bez paginacji].

¹⁰ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 42, program sesji w Bukareszcie 20–22 XII 1970, [bez paginacji].

¹¹ „Mihai Veteazul în actualitatea istoriografiei universale”, *Contemporanul* 2, 1261 (1971).

¹² Juliusz Demel, *Historia Rumunii*. wyd. 1 (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1970); Juliusz Demel, *Aleksander Jan Cuza, książę Rumunii*. (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1977).

Józefa Andrzeja Gierowskiego rok później, 17 października 1973 roku. Demel, który nie wziął udziału w konferencji, słyszał o wystąpieniu krakowskiego profesora i je docenił, pisząc: „[...] dobrze się stało, bo nie wyszedłbym z tego zadania tak zręcznie jak Pan, nie mówiąc już o francuszczyźnie”¹³. List ten jest również ważny z kilku innych powodów. Juliusz Demel prosił w nim o konsultację naukową w sprawie Dymitra Kantemira (1673–1723), hospodara mołdawskiego w latach 1710–1711, przy tym także wybitnego uczonego. W 1973 roku przypadała 300 rocznica jego urodzin. Konsultacja dotyczyła uściślenia informacji zawartych w publikacji Józefa Feldmana, piszącego o polityce wschodniej Rzeczypospolitej w czasach panowania Augusta II¹⁴. Warto w tym miejscu cytować dłuższą wypowiedź Juliusza Demela:

W pracy J. Feldmana, *Polska a sprawa wschodnia 1709–14*, na str. 69, autor wspomina o rzekomych propozycjach mołdawskich i wołoskich rozciągnięcia w 1711 r. protektoratu nad gospodarstwami rumuńskimi przez Polskę. Osobiście nie wierzę, aby w ówczesnej sytuacji polityczno-militarnej Polski mogło to być coś więcej niż nic nie kosztująca bo nie zobowiązująca do niczego grzeczność pod adresem Polaków, skoro sprawą konkretnie załatwianą był traktat protekcyjno-sojuszniczy z Piotrem I. Słusznie też chyba Feldman użył tu wyrażenia „te kręctwa”, jeśli tak godzi się nazwać bardzo normalne zabiegi dyplomatyczne. Ale powołuje się konkretnie na list hetmana Ad. Sieniawskiego do Augusta z 27 czerwca 1711 r., mający znajdować się w Bibl. Czartoryskich, rps. 460. Rumunów coś to bardzo zaintrygowało. Czy ktoś z Pana podwładnych nie mógłby odszukać tego listu i zrobić z niego, jeśli nie pełny odpis, to choćby skopiować odpowiedni fragment?¹⁵

Oprócz tego, wrocławski historyk poinformował Gierowskiego, że zwróciła się do niego ambasada rumuńska w Warszawie z prośbą o rozpropagowanie idei i założeń objazdowej wystawy poświęconej Kantemirowi, którą opisał w następujący sposób:

Składa się ona z 14 plansz, zawiera ikonografię dotyczącą jego postaci, życia, działalności i twórczości – a więc fotogramy portretów jego i współczesnych osobistości rumuńskich, rysunków, planów i map ręki Cantemira, kart tytułowych jego dzieł w rękopisach, pierwodrukach, tłumaczeniach, oraz dzieł historyków o nim. Technicznie jest ona przyjemna, wykonana bardzo starannie i estetycznie, prosta i wygodna w transporcie i montażu. Treściowo natomiast mniej interesująca, bo przeważają w niej teksty nad ilustracjami, a w dodatku opuszczono takie ciekawe momenty jak np. osoby Piotra I, Karola XII, nie mówiąc o Poniatowskim, Leszczyńskim, Augustie II, możliwość pokazania w rycinach Turcji tej epoki, itp.¹⁶

¹³ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Juliusz Demel do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Wrocław 17 X 1973, [bez paginacji].

¹⁴ Chodziło o publikację pt. *Polska a sprawa wschodnia 1709–1714* (Warszawa-Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1926) (Rozprawy. Serja II, Tom XL Ogólnego zbioru t. 65, Nr 5).

¹⁵ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Juliusz Demel do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Wrocław 17 X 1973, [bez paginacji].

¹⁶ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Juliusz Demel do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Wrocław 17 X 1973, [bez paginacji].

Ambasada rumuńska usilnie jednak zabiegała o to, aby wystawa ta pojawiła się również w Krakowie i aby jej prezentacji nadano odpowiedni wymiar, co Juliusz Demel skwitował słowami:

Kłopotliwość naszej sytuacji polega na tym że Rumuni chcieliby nadać całej imprezie zasięg możliwie szeroki, oczekując rewanżu za ich obchody kopernikowskie, które odbyły się wielce uroczyście, z współudziałem Akademii, Komitetu Centralnego Partii...¹⁷.

Widać więc, że strona rumuńska liczyła w pewnym sensie na wzajemność i rewanż za ich jej podejście do obchodów kopernikańskich”. Tymczasem Polacy powołali jedynie lokalny komitet we Wrocławiu:

[...] który musi podjąć cały ten niewdzięczny trud, któremu trudno tłumaczyć Rumunom wprost, że Cantemir to nie Kopernik, a zainteresowanie Polską w Rumunii było i jest większe niż Rumunią w Polsce. Próbujemy jednak znaleźć jakiś kompromis między jednym a drugim, stanowiskiem przez pewne przedłużenie swej akcji poza Wrocław. Stąd też i powyższa prośba...¹⁸.

Jednym słowem, Józef Andrzej Gierowski miał odpowiadać za „krakowski odcinek” popularyzacji wystawy o Dymitrze Kantemirze. Jak sugerował Demel, można byłoby ją zorganizować albo na Uniwersytecie Jagiellońskim, albo w którymś z krakowskich muzeów. Niestety zachowane katalogi wystaw oraz sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie, Zamku Królewskiego na Wawelu i Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego nie zawierają żadnych informacji o tym, czy rzeczywiście taką wystawę zorganizowano. Niemniej jednak działalność Gierowskiego spotkała się z uznaniem ze strony rumuńskich władz. Został on bowiem odznaczony (niestety nie wiadomo kiedy – prawdopodobnie w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku) medalem Dymitra Kantemira za zasługi na rzecz upowszechnienia wiedzy o osobie i działalności tej znaczącej postaci w dziejach Mołdawii. Odznaczenie wręczył Aurel Duca (ur. 1923), ambasador Rumuńskiej Republiki Socjalistycznej w Warszawie w latach 1973–1978¹⁹. Oprócz tego warto wspomnieć, że w 1973 roku w jednym z czołowych czasopism rumuńskich (*Revue Roumaine d’Histoire*) znalazł się tekst Gierowskiego o badaniach dotyczących relacji polsko-rumuńskich w PRL²⁰.

Jeśli chodzi o samych historyków rumuńskich, myślę, że bez wątpliwości można stwierdzić, iż bliskie kontakty łączyły Józefa Andrzeja Gierowskiego z wybitnym rumuńskim uczonym Veniaminem Ciobanu (1938–2015), pracującym

¹⁷ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Juliusz Demel do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Wrocław 17 X 1973, [bez paginacji].

¹⁸ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Juliusz Demel do J.A. Gierowskiego, Wrocław 17 X 1973, [bez paginacji].

¹⁹ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138. Aurel Duca, ambasador Socjalistycznej Republiki Rumunii do Józefa Andrzeja Gierowskiego, [brak miejsca i daty].

²⁰ Józef Andrzej Gierowski, „Recherches sur l’histoire des relations polono-roumaines dans la République Populaire de Pologne”, *Revue Roumaine d’Histoire* 12, 4 (1973): 673–686.

w Jassach, w Instytucie Historii i Archeologii Alexandru Dumitru Xenopol, który znaczną część swojego naukowego życia związał z historią Polski i z Polakami²¹. Ciobanu, doskonale znający język polski, był autorem wielu prac, w których podejmował tematykę dziejów nowożytnej Rzeczypospolitej polsko-litewskiej²², jak też i ziem polskich pod zaborami²³, a jego teksty drukowano również w publikacjach jubileuszowych ku czci Gierowskiego wydanych w 1982 roku i 1992 roku²⁴. Z zachowanej korespondencji nie da się wywnioskować dokładnie, kiedy doszło do nawiązania kontaktów między polskim i rumuńskim historykiem, ale mogło to mieć miejsce pod koniec 1978 lub na początku 1979 roku. Veniamin Ciobanu był w Krakowie i podczas tej wizyty (naukowej?) korzystał z „pomocy i uprzejmości Pana Profesora”²⁵. Na pewno spotkali się znowu w Polsce przy okazji organizowanej we Wrocławiu i Oławie konferencji o rodzie Sobieskich (Wrocław–Oława 22–23 września 1979 roku), na którą, w imieniu organizatorów, zaproszenie dla Veniamina Ciobanu wysłał wrocławski historyk Krystyn Matwijowski (1936–2017). Przed przyjazdem do Polski rumuński historyk konsultował z Józefem Andrzejem Gierowskim tematy swoich wystąpień, a raczej – jak sam to określił – komunikatów, i proponował trzy:

1. Stosunki polsko-otomański a fortyfikacje mołdawskiej twierdzy Chocimia (1713–1714).
2. Interferencje rumuńsko-polski w walce o niepodległości (1792–1815).
3. Stosunki rumuńsko-polski od 1699 do 1848. Względy powszechne²⁶.

²¹ Ilona Czamańska, „Veniamin Ciobanu (1938–2015)”, *Balcanica Posnaniensia* 22/2 (2015): 205–206; Małgorzata Willaume, „In memoriam. Ciobanu Veniamin (1938–2015)”, *Rocznik Lubelski* 42 (2016): 295–296.

²² W 1980 r. ukazała się drukowana wersja rozprawy doktorskiej Veniamina Ciobanu, *Relațiile politice româno-polone între 1699–1848* (București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980). Z innych publikacji warto wspomnieć: Veniamin Ciobanu, „Les relations politiques de l’Empire ottoman et de la Pologne au XVIIIème siècle et les Principautés Roumaines”, *Revue des Études Sud-Est-Européennes* 13 (1975): 443–452; Veniamin Ciobanu, „Rola Siedmiogrodu w stosunkach politycznych habsbursko-polsko-tureckich za panowania Stefana Batorego”, *Acta Universitatis Vratislaviensis. Historia* 71, 1509 (1988): 57–65; Veniamin Ciobanu, *Principatele Române și Polonia, în contextul crizelor politice europene de la începutul secolului al XVIII-lea (o încercare de sinteză)*, w *Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych. Bogăția multiseclară a legăturilor istorice și culturale polono-române*, red. Henryk Walczak (Suceava: Związek Polaków w Rumunii, Uniunea Polonezilor din România, 2014), 91–103.

²³ Veniamin Ciobanu, „Pierwszy rozbiór Polski i aneksja północnej Mołdawii przez Austrię”, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 4 (1983): 537–545.

²⁴ Veniamin Ciobanu, „Stosunki polityczne rumuńsko-polskie w ostatnim okresie panowania Zygmunta Starego (1538–1548)”, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 3–4 (1982): 351–358; Veniamin Ciobanu, „Związki polityczne rumuńsko-polskie w końcu XVII i na początku XVIII w.”, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 1–2 (1992): 137–143.

²⁵ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, pocztówka od Veniamina Ciobanu adresowana do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Jassy 26 II 1979, [bez paginacji].

²⁶ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Veniamin Ciobanu do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Jassy 15 VIII 1979, [bez paginacji]. Zachowano oryginalną pisownię maszynopisu.

Na przykładzie tego listu widać, że rumuński historyk czekał na swoisty *placet* od Józefa Andrzeja Gierowskiego w kwestii tematu najbardziej odpowiedniego do wygłoszenia podczas konferencji. Nie świadczy to bynajmniej o jakiejś obawie o swój własny potencjał naukowy, który w przypadku Veniamina Ciobanu był przecież znaczący, ani też o chęć przypodobania się krakowskiemu uczonemu. Gierowski, w pewnym stopniu będący patronem tej konferencji, miał przecież najlepsze rozeznanie w kwestii jej strony merytorycznej, więc mógł pod tym względem udzielić (i udzielił) rady. Rada ta odbiegała jednak od propozycji, o których rumuński historyk pisał do swojego krakowskiego kolegi. Na konferencji Ciobanu wygłosił bowiem referat pod tytułem: „Jan Sobieski w historiografii rumuńskiej”. Spotkanie zorganizowano, jak na tamte czasy, z rozmachem i ciekawą obsadą międzynarodową. Oprócz czołówki polskich historyków zajmujących się dziejami rodu Sobieskich, wzięli w niej udział uczeni z zagranicy. Byli to: Gaetano Platania (Włochy), Gustav Jonasson (Szwecja), Lajos Hopp (Węgry) i Milan Šmerda (Czechosłowacja). Materiały z tej konferencji zostały opublikowane w *Śląskim Kwartalniku Historycznym Sobótka* pod redakcją Krystyna Matwijowskiego²⁷.

Zaraz po powrocie do Jassy na początku października 1979 roku Ciobanu wysłał do Józefa Andrzeja Gierowskiego list z podziękowaniami, z nadzieją na dalszą współpracę, a przede wszystkim z uzupełnieniami (przypisami) do swojego wystąpienia²⁸. Kontakty między oboma historykami przetrwały w następnych latach. Nie mamy co prawda zachowanej „klasycznej” korespondencji z lat osiemdziesiątych XX wieku, która dotyczyłaby spraw *stricte* naukowych, ale zachowały się życzenia z okazji Nowego Roku, które Veniamin Ciobanu wysłał do Józefa Andrzeja Gierowskiego w 1979, 1981, 1984 i 1987 roku²⁹.

Z pomocy Gierowskiego korzystała także Cornelia Bodea (1916–2010), inna z wybitnych rumuńskich historyków zajmująca się epoką nowożytną i XIX stuleciem, uczennica Nicolae Iorgi i Gheorghe Brătianu (1898–1953), a także znakomita edytorka źródeł³⁰. W latach siedemdziesiątych XX wieku związana była z Katedrą Historii Powszechnej Uniwersytetu w Bukareszcie i z Instytutem Historii im. Nicolae Iorgi³¹. Gierowski i Bodea spotkali się w USA na Uniwersytecie

²⁷ Veniamin Ciobanu, „Jan Sobieski w historiografii rumuńskiej”, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 35, 2 (1980): 223–227.

²⁸ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Veniamin Ciobanu do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Jassy 2 X 1979, [bez paginacji]. Uzupełnienie te dotyczyły przede wszystkim sygnatur rękopisów z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie (Archiwum Koronne Warszawskie – Dział Tureckie) i ówczesnej Biblioteki Czartoryskich w Krakowie.

²⁹ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, pocztówki od Veniamina Ciobanu, [bez paginacji].

³⁰ Do najważniejszych prac Corneli Bodei należały te o walkach niepodległościowych Rumunów w czasie Wiosny Ludów w 1848 roku i o późniejszym zjednoczeniu Rumunii, zob. Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională 1834–1849* (București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967); Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, vol. 1–3 (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982–1998); Cornelia Bodea, Virgil Căndea, *Transylvania in the History of the Romanians* (New York: Columbia University Press, 1982).

³¹ Szerzej o działalności naukowej Corneli Bodei zob. Paul Michelson, „† Cornelia Bodea (1916–2010)”, *Historical Yearbook* 7 (2010): 245–250.

Stanforda. Z jej listu z sierpnia 1973 roku wynika, że krakowski uczyony zaoferował pomoc w pracy nad postacią Władysława Zamoyskiego (1803–1868), generała wojsk polskich w czasie powstania listopadowego, późniejszego emigranta. Rumuńskiej historyczce chodziło przede wszystkim o pomoc w zidentyfikowaniu miejsca przechowywania archiwum Zamoyskiego. Znajdujące się w Bukareszcie materiały odnoszące się do Zamoyskiego były bardzo nieliczne, zachowane w postaci dziewiętnastowiecznych kopii, w dodatku źle przepisane, a przeprowadzona przez Cornelię Bodeę kwerenda w Bibliotece Polskiej w Paryżu nie przyniosła, jej zdaniem, żadnych wyników. Krakowski historyk miał pojawić się na konferencji w Bukareszcie w październiku 1973 roku na zaproszenie Ștefana Ștefănescu (1929–2018), profesora historii na Uniwersytecie w Bukareszcie. Cornelia Bodea nie planowała wziąć w niej udziału, o czym z żalem poinformowała krakowskiego historyka, tłumacząc się wyjazdem do Stanów Zjednoczonych, gdzie miała wykładać historię na Ohio State University w Columbus w roku akademickim 1973/1974³².

W spuściznie po Józefie Andrzeju Gierowskim zachowało się również interesujące, a nawet „egzotyczne” jak na owe czasy zaproszenie do wzięcia udziału w sympozjum pod tytułem: „Europa południowo-wschodnia w epoce feudalnej”, które miało odbyć się w Kiszyniowie w dniach 15–17 maja 1973 roku. Jego organizatorem był Instytut Historii im. Jakima Siergiejewicza Grosuła Akademii Nauk Mołdawskiej SRR³³. Zaproszenie dla „towarzysza Gierowskiego”, jak określono w nagłówku pisma, pod którym podpisał się kandydat nauk historycznych Paweł Wasiliewicz Sowietow³⁴, zostało wysłane z datą 27 kwietnia, więc krakowski historyk miał trochę więcej niż dwa tygodnie, aby przygotować się do ewentualnego wyjazdu³⁵. Wraz z zaproszeniem na adres Gierowskiego w Krakowie przesłano program sympozjum. Znalazło się w nim całkiem sporo referatów historyków, jednak wyłącznie z ZSRS, gdyż najwidoczniej organizatorzy nie chcieli lub też w ogóle nie przewidzieli wystąpień historyków z zagranicy, nawet z tak zwanych krajów demokracji ludowej. Wiemy za to, że Akademia Nauk Mołdawskiej SRR zapewniała pobyt, a nawet, co było wówczas dobrym tonie, odebranie z dworca lub lotniska, do czego została wydelegowana specjalna osoba (członek tzw. „Orgkomitetu”, czyli komitetu organizacyjnego).

³² AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, Cornelia Bodea z Instytutu Historii im. Nicolae Iorgi do Józefa Andrzeja Gierowskiego, Bukareszt 15 VIII 1973, [bez paginacji].

³³ Demir Mironowicz Dragniew, *Akademia Nauk Mołdawskiej SRR* (Kiszyniów: Instytut Historii J.S. Grosuła, 1984).

³⁴ Paweł Wasiliewicz Sowietow (1927–1991) – mołdawski historyk, dyrektor Instytutu Historii Akademii Nauk Mołdawskiej SRR. Na jego temat więcej: Andrei Galben, „Pavel Sovietov – teoretician remarcabil al gândirii istorice din secolul XX, Omul care a devansat timpul”, *Revista Națională de Drept* 12 (2007): 81–86; Władimir Caranow, „Sztrichi k portretu Pawła Wasiliewicza Sowietowa”, *Revista de Istorie a Moldovei* 2, 72 (2008): 174–177; „Sovetov Pavel”, w *Enciclopedia Reprezentanților Scrisului Istoric Românesc*, red. Victor Spinei, Dorina N. Rusu, vol. V (Suceava: Editura Karl A. Romstorfer, 2021), 119–120.

³⁵ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, zaproszenie dla Józefa Andrzeja Gierowskiego od Instytutu Historii Akademii Nauk Mołdawskiej SRR, Kiszyniów 27 IV 1973, [bez paginacji].

Nie wdając się w szczegółową analizę treści programu sympozjum, ani też nie wymienając dokładnie tytułów wszystkich wystąpień, chciałbym zwrócić uwagę jedynie na tych uczonych, którzy byli zawodowo związani z Instytutem Historii Mołdawskiej Akademii Nauk SRR lub z uniwersytetem w Kiszyniowie. Ze strony Instytutu Historii MSRR referentami byli: Łazar Lwowicz Polewoj – „Rozwój miast mołdawskich w IX–XV w. (typologia feudalizmu)”³⁶, Paweł Wasiljewicz Sowietow – „Typologiczne drogi rozwiniętego feudalizmu a turecki podbój południowo-wschodniej Europy (kwestia zmian typologicznych w Mołdawii)”, Damir Mironowicz Dragniew – „Postęp, powolny rozwój czy ekonomiczna pomyślność? (O osobliwościach rozwoju ekonomicznego naddunajskich księstw w XVII–XVIII wieku)”³⁷, Władysław Jakimowicz Grosuł – „Zmiana formy stosunków feudalnych w Mołdawii i Wołoszczyźnie w ich osobliwości (pierwsze trzydziestolecie XIX wieku)”³⁸, Jakim Siergiejewicz Grosuł³⁹ oraz Issak Aleksandrowicz Rafałowicz – „Problem pojawienia się pierwszego ukształtowanego politycznie, zromanizowanego osadnictwa na ziemiach położonych na północ od Dunaju”⁴⁰, Paweł Wasiljewicz Sowietow wraz z Jakimem Siergiejewiczem Grosułem („Typologiczne drogi późnego feudalizmu i okresu przejściowego do kapitalizmu w księstwach naddunajskich”), z Instytutu Języka i Literatury AN MSRR Eugeniu Russev – „Wewnątrzpolityczna koncepcja bojarskiego latopisarstwa Mołdawii”⁴¹, z Oddziału Etnografii AN MSRR Nikołaj Andriejewicz Mochow – „Aspekty społecznej psychologii posiadłości feudalnych Mołdawii (stosunek do narodów państw

³⁶ Łazar Lwowicz Polewoj (1928–2020) – mołdawski historyk żydowskiego pochodzenia, specjalista w zakresie historii średniowiecza, archeologii i numizmatyki, zob. również Wiktor Pietrowicz Pokatiłow, Nikołaj Dmitriewicz Russev, Nikołaj Pietrowicz Telnow, „Pamięci L.L. Poljewowo. Życie po-swojemu «na puti wsiech bied»”, *Stratum plus. Археология и культурная антропология* 6 (2020): 17–29.

³⁷ Damir Mironowicz Dragniew (ur. 1936) – mołdawski historyk, Członek Akademii Nauk Mołdawskiej SRR. Specjalista z zakresu ruchów społecznych w Księstwie Mołdawskim w średniowieczu i czasach nowożytnych oraz walki przeciw Turkom, zob. jego publikacje: Damir Mironowicz Dragniew, *Hajduki – narodnyje mstitteli. Oczierk istorii geroicznej borby mołdawskich hajdukow protiv miestnych i inoziemych ugnietateliej* (Moskwa: Sztincia, 1962).

³⁸ Władysław Jakimowicz Grosuł (1939–2022) – syn Jakima Siergiejewicza Grosuła. Historyk mołdawski pochodzący z Tyraspola, zajmujący się w swoich badaniach naukowych historią Besarabii XIX stulecia.

³⁹ Jakim Siergiejewicz Grosuł (1912–1976) – historyk pochodzący z miejscowości Caragaș położonej na terenie obecnego Naddniestrza. Był pierwszym prezydentem Akademii Nauk Mołdawskiej SRR. Funkcję tę sprawował w latach 1961–1976, zob. Nikołaj Wadimowicz Babilunga, „Wydajuszczijsja istorik i organizator nauki akademii J.S. Grosuł”, *Stratum plus. Археология и культурная антропология* 6 (2012): 21–24.

⁴⁰ Isaak Aleksandrowicz Rafałowicz (1929–1979) – mołdawski archeolog, specjalista z dziejów Słowiańszczyzny. Więcej o jego działalności naukowej, zob. Nikołaj Pietrowicz Telnow, „K 80-letiju so dnia roźdienia Isaaka Aleksandrowicz Pafałowicza (16 marta 1929 – 9 fewr. 1979) prinadlježit k pierwomu pokoleniu mołdawskich archeologow”, *Revista Arheologică, serie nouă* 5, 2 (2010): 202–203.

⁴¹ Eugeniu Russev (1915–1982) – historyk mołdawski, mediewista. Specjalista z zakresu edytorstwa archeologii i filologii rumuńskiej. O postaci Russeva interesujące informacje zawiera tekst: Izjaślaw Ilicz Ljewit, „Jewgienij Michajłowicz Russev – strichi k portretu”, *Stratum plus. Археология и культурная антропология* 6 (2005–2009): 12–20.

sąsiednich)⁴², a z Kiszyniowskiego Państwowego Uniwersytetu im. Władimira Ilicza Lenina Elena Martynowska Podgarskaja – „Kwestia tureckiego monopolu w handlu wewnętrznym Mołdawii i Wołoszczyzny i jego wpływ na historyczny rozwój księstw XVI–XVII wiek)⁴³. Jednak pod względem liczebnym dominowali Rosjanie z Instytutu Słowianoznawstwa i Bałkanistyki Akademii Nauk ZSRS⁴⁴. Poruszana podczas sympozjum tematyka dalece wybiegała poza wieki średnie, o czym zresztą świadczyły tytuły poszczególnych części (paneli?) sympozjum, na przykład „Problemy typologii feudalizmu a osobliwości rozwoju społeczno-ekonomicznego południowo-wschodniej Europy” czy „Problemy rozwoju politycznego południowo-wschodniej Europy w epoce feudalnej”. Tuż przed planowanym rozpoczęciem sympozjum, 9 marca 1973 roku podpisano do druku *résumé* wystąpień uczestników, chcąc, jak się wydaje, rozdać je wcześniej wszystkim zaproszonym referentom i gościom. Licząca 203 strony książeczka, wydana w stylu tak zwanej małej poligrafii, zawierała jednak znacznie więcej tekstów niż te, które były wyszczególnione w programie konferencji⁴⁵.

Z listu zapraszającego trudno jednoznacznie wywnioskować, jaki charakter miał mieć udział Józefa Andrzeja Gierowskiego w kiszyniowskim sympozjum. Czy miałby być to tak zwany głos w dyskusji, czy może przewodniczenie jednemu z paneli? Tego nie wiemy. Krakowski uczony nie skorzystał jednak z zaproszenia i nie pojechał do Kiszyniowa. Powód był prosty. Od 17 kwietnia 1974 r. przebywał w USA na zaproszenie Uniwersytetu w Pittsburghu w Pensylwanii, gdzie wziął udział w konferencji zatytułowanej „Centralizacja i autonomia” oraz wygłosił cykl wykładów w kilku amerykańskich ośrodkach akademickich. Jego pobyt za oceanem trwał cztery tygodnie⁴⁶.

Z tego, krótkiego z konieczności, przeglądu aktywności naukowej profesora Gierowskiego, widać, że tak zwany kierunek mołdawsko-rumuński nie odgrywał

⁴² Nikołaj Andriejewicz Mochow (1904–1983) – historyk mołdawski, specjalista zajmujący się dziejami Księstwa Mołdawskiego w epoce średniowiecza, zob. Kirił Wasiliewicz Stratiejewskij, „Słowo ob uczenom–gumanistie”, *Stratum plus. Археология и культурная антропология* 6 (2004): 11–14.

⁴³ Elena Martynowna Podgarskaja (ur. 1928) – mołdawska historyk zajmująca się okresem starożytności i średniowiecza.

⁴⁴ AUJ, Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138, zaproszenie dla Józefa Andrzeja Gierowskiego od Instytutu Historii Akademii Nauk Mołdawskiej SRR, Kiszyniów 27 IV 1973, [bez paginacji].

⁴⁵ *Jugo-WostocznaJa Jewropa w epochu feodalizma (Rezieme dokładow kiszyniewsko simpozjuma 1973 g.)*, red. Władimir Drorofiejewicz Koroljuk i Paweł Wasiljewicz Sowietow (Kiszyniew: Sztincia, 1973). Publikację wydano w wydawnictwie ШТИНЦА. Nazwa ta była rosyjską transkrypcją rumuńskiego słowa „știință”, czyli „nauka”.

⁴⁶ Z rozmowy mołdawskiego historyka Valentina Constantinova z Damirem Mironowiczem Dragniewem przeprowadzonej w kwietniu 2023 roku wynika, że w sympozjum wziął udział jeden z polskich historyków. Niestety D.M. Dragniew nie mógł sobie przypomnieć jego nazwiska. Do Kiszyniowa przyjechali także historycy z innych krajów tzw. „demokracji ludowej”. AIPN, BU 1535/107507, s. 30–31, informacja o wydaniu paszportu służbowego dla J.A. Gierowskiego z dnia 28 III 1973 podpisana przez ówczesnego wicedyrektora departamentu Biura Paszportów i Dowodów Osobistych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych mgr. inż. Jerzego Cześnika.

co prawda pierwszoplanowej roli w jego badaniach oraz kontaktach osobistych, niemniej jednak był istotny i dopełniał obrazu historyka znanego w kręgach międzynarodowych. Znajomość języków francuskiego (doceniona m.in. przez Juliusza Demela) i rosyjskiego z pewnością ułatwiała mu komunikację oraz zapewniała swego rodzaju rozpoznawalność nawet, co mogłoby się wydać dziwne, w Kiszyniowie, który jako ośrodek akademicki i naukowy był wówczas dla polskich historyków kierunkiem, co już podkreślałem, egzotycznym. Sądzę jednak, że w tym konkretnym przypadku znaczenie miał fakt znajomości i docenienia dorobku naukowego Józefa Andrzeja Gierowskiego w Instytucie Słowianoznawstwa i Bałkanistyki Akademii Nauk ZSRS. Zapewne to tamtejsi naukowcy zasugerowali organizatorom konferencji w Kiszyniowie, aby zaprosili krakowskiego historyka jako jedyne go z zagranicy do przyjazdu do Mołdawii. To chyba najlepiej świadczy o bardzo mocnej pozycji Gierowskiego w tamtych czasach wśród historyków z krajów tak zwanej demokracji ludowej.

BIBLIOGRAFIA

ARCHIWUM UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO W KRAKOWIE

Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 42.

Spuścizna 214, Józef Gierowski, nr 138.

ARCHIWUM INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ BU, SYGN. 1535/107507

PUBLIKACJE

Babilunga, Nikołaj Wadimowicz. „Wydajuszczijsja istorik i organizator nauki akademii J.S. Grosu!”. *Stratum plus. Археология и культурная антропология* 6 (2012): 21–24.

Bodea, Cornelia. *Lupta românilor pentru unitatea națională 1834–1849*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

Bodea, Cornelia, Virgil Căndea. *Transylvania in the History of the Romanians*. New York: Columbia University Press 1982.

Bodea, Cornelia. *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, vol. 1–3. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982–1998.

Caranow, Władimir. „Sztrichi k portretu Pawła Wasiliewicza Sowietowa”. *Revista de Istorie a Moldovei* 2, 72 (2008): 174–177.

Ciobanu, Veniamin. „Les relations politiques de l’Empire ottoman et de la Pologne au XVIIIème siècle et les Principautés Roumaines”. *Revue des Études Sud-Est-Européennes* 13 (1975): 443–452.

Ciobanu, Veniamin. „Jan Sobieski w historiografii rumuńskiej”. *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 35, 2 (1980): 223–227.

Ciobanu, Veniamin. „Stosunki polityczne rumuńsko-polskie w ostatnim okresie panowania Zygmunta Starego (1538–1548)”. *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 3–4 (1982): 351–358.

Ciobanu, Veniamin. „Pierwszy rozbiór Polski i aneksja północnej Mołdawii przez Austrię”. *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 4 (1983): 537–545.

- Ciobanu, Veniamin. „Rola Siedmiogrodu w stosunkach politycznych habsbursko-polsko-tureckich za panowania Stefana Batorego”. *Acta Universitatis Vratislaviensis. Historia* LXXI 1509 (1988): 57–65.
- Ciobanu, Veniamin. „Związki polityczne rumuńsko-polskie w końcu XVII i na początku XVIII w.”. *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 1–2 (1992): 137–143.
- Ciobanu, Veniamin. „Principatele Române și Polonia, în contextul crizelor politice europene de la începutul secolului al XVIII-lea (o încercare de sinteză). W *Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych. Bogăția multiseculară a legăturilor istorice și culturale polono-române*, red. Henryk Walczak, 91–103. Suceava: Związek Polaków w Rumunii, Uniunea Polonezilor din România, 2014.
- Czamańska, Ilona. „Veniamin Ciobanu (1938–2015). *Balkanica Posnaniensia* 22/2 (2015): 205–206.
- Demel, Juliusz. *Historia Rumunii*, wyd. 1. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1970.
- Demel, Juliusz. *Aleksander Jan Cuza, książę Rumunii*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1977.
- Dragniew, Damir Mironowicz. *Hajduki – narodnyje mstitieli. Oczierk istorii gieroicznej borby moldawskich hajdukow protiv miestnych i inoziemych ugnietateliej*. Moskwa: Sztincia, 1962.
- Dragniew, Damir Mironowicz. *Akademia Nauk Moldawskiej SRR*. Kiszyniów: Instytut Historii J.S. Grosuła, 1984.
- Feldman, Józef. *Polska a sprawa wschodnia 1709–1714*. Warszawa–Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1926.
- Galben, Andrei. „Pavel Sovetov – teoretician remarcabil al gândirii istorice din secolul XX, Omul care a devansat timpul”. *Revista Națională de Drept* 12 (2007): 81–86.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Recherches sur l’histoire des relations polono-roumaines dans la République Populaire de Pologne”. *Revue Roumaine d’Histoire* 12, 4 (1973): 673–686.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Nowe spojrzenie na genezę kryzysu politycznego Rzeczypospolitej w 1713 roku”. W *Na szlakach Rzeczypospolitej w nowożytnej Europie*, red. Andrzej Krzysztofa Link-Lenczowski, 441–430. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2008.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Stolica Apostolska wobec groźby najazdu tureckiego na Polskę w 1713 roku”. W *Na szlakach Rzeczypospolitej w nowożytnej Europie*, red. Andrzeja K. Link-Lenczowski, 431–459. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2008.
- Gierowski, Józef Andrzej. „Sejm z 1713 roku w relacjach nuncjusza Benedykta Odeschalchiego”. W *Na szlakach Rzeczypospolitej w nowożytnej Europie*, red. Andrzej K. Link-Lenczowski, 461–468. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2008.
- Kellogg, Frederick. „Mihai Berza 10/23 August 1907–5 October 1978”. *Southeastern Europe* 6 (1979): 121.
- Liewit, Izjasław Ilicz. „Jewgienij Michajłowicz Russew – strichi k portretu”. *Stratum plus. Археология и культурная антропология* 6 (2005–2009): 12–20.
- Link-Lenczowski, Andrzej K. „Prof. dr hab. Józef Andrzej Gierowski (19 III 1922–17 II 2006)”. W *Dialog i akulturacja. Judaizm, chrześcijaństwo i islam*, red. Andrzej Pankowicz, Stefan Bielański, 29–35. Kraków: WUJ, 2007.
- Link-Lenczowski, Andrzej K. „Profesor doktor Józef Andrzej Gierowski – człowiek, uczony, rektor”. W *Ab occidente referunt... „Zachód” doby nowożytnej w badaniach historyków polskich*, red. Mariusz Markiewicz, Katarzyna Kuras, Rafał Niedziela, 11–38. Kraków: Wydawnictwo Historia Iagiellonica, 2018.
- „Mam na Pana nowy zamach...” *Wybór korespondencji Jerzego Giedroycia z historykami i świadkami historii*, t. 1–3, wybór i oprac. Sławomir Michał Nowinowski i Rafał Stobiecki. Łódź-Paryż: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2019.

- Matwijowski, Krystyn. „Szkice do portretu uczonego (O Prof. dr. Józefie Andrzej Gierowskim z okazji Jego Jubileuszu)”. W *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 1–2 (1992): 1–21 (*Studia z dziejów Europy. Polski i Śląska. Prace ofiarowane J.A. Gierowskiemu w 70. rocznicę urodzin*).
- Michelson, Paul. „† Cornelia Bodea (1916–2010)”. *Historical Yearbook* 7 (2010): 245–250.
- „Mihai Veteazul în actualitatea istoriografiei universale”, *Contemporanul* 2, 1261 (1971).
- Pokatiłow, Wiktor Pietrowicz, Nikołaj Dmitriewicz Russev, Nikołaj Pietrowicz Telnow. „Pamięci L.L. Poljewowo. Żizń po-swojemu «na puti wsiech bied»”. *Stratum plus. Археология и культурная антропология* 6 (2020): 17–29.
- “Sovetov Pavel”. W *Enciclopedia Reprezentanților Scrisului Istorice Românes*, red. Victor Spinei, Dorina N. Rusu, vol. V, 119–120. Suceava: Editura Karl A. Romstorfer, 2021.
- Stefan Kieniewicz – Henryk Wereszycki. *Korespondencja z lat 1947–1990*, wstęp i oprac. Elżbieta Orman. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Historii PAN, Księgarnia Akademicka, 2013.
- Stratiejewskij, Kiriłł Wasiliewicz. „Słowo ob uczenom–gumanistie”. *Stratum plus. Археология и культурная антропология* 6 (2004): 11–14.
- Telnow, Nikołaj Pietrowicz. „K 80-letiju so dnia rozǰdenia Isaaka Aleksandrowicz Pafałowicza (16 marta 1929 – 9 fewr. 1979) prinadlježit k pierwomu pokoleniu moldawskich aricheologow”. *Revista Arheologică*, serie nouă 5, 2 (2010): 202–203.
- Willaume, Małgorzata. „In memoriam. Ciobanu Veniamin (1938–2015)”. *Rocznik Lubelski* 42 (2016): 295–296.
- Jugo-Wostocznaia Jewropa w epochu feodalizma (Rezieme dokladow kiszyniewsko simpozjuma 1973 g.)*, red. Władimir Drorofiejewicz Koroljuk i Paweł Wasiljewicz Sowietow. Kiszyniew: Sztincia, 1973.